

ЛІТЕРАТУРА

1. *Василик О.Д.* Теорія фінансів: Підручник. — К.: НІОС, 2000. — 416 с.
2. *Гроші та кредит: Підручник / За ред. Б.С. Івасіва.* — К.: КНЕУ, 1999. — 404 с.
3. *Гроші та кредит: Підручник / М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін.; За заг. ред. М.І. Савлука.* — К.: КНЕУ, 2001. — 602 с.
4. *Національний банк і грошово-кредитна політика: Підручник / За ред. А.М. Мороза та М.Ф. Пуховкіної.* — К.: КНЕУ, 1999. — 368 с.

С. І. ТЕРЕЩЕНКО, канд. екон. наук

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ АСПЕКТІВ ПРИВАТИЗАЦІЇ В РУСЛІ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ В УКРАЇНІ

Політика уряду України у сфері приватизації державного майна закріплена в Державній програмі приватизації на відповідний період розвитку економіки. Так, основною метою приватизації у 2000—2002 рр. є створення умов для сприяння підвищенню ефективності діяльності підприємств, створення конкурентного середовища та забезпечення надходження коштів від приватизації до Державного бюджету України. Пріоритетними завданнями приватизації є приватизація підприємств виключно за кошти, забезпечення інформаційної відкритості процесу приватизації, максимальне використання інститутів інфраструктури ринку цінних паперів, залучення коштів для розвитку та структурної перебудови економіки і підвищення зацікавленості інвесторів щодо українських підприємств на міжнародних ринках.

Об'єкти, що підлягають приватизації класифікуються за такими групами:

- об'єкти групи А: цілісні майнові комплекси державних підприємств із середньообліковою кількістю працюючих до 100 осіб, вартість основних фондів яких недостатня для формування статутних фондів відкритих акціонерних товариств (ВАТ);
- об'єкти групи В: цілісні майнові комплекси підприємств з середньообліковою кількістю працюючих понад 100 осіб та вартість основних фондів яких достатня для формування статутних фондів ВАТ;
- об'єкти групи Г: цілісні майнові комплекси підприємств або пакети акцій ВАТ, що на момент прийняття рішення про приватизацію є монополістами на загальнодержавному ринку відпові-

дних товарів і послуг і мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави;

- об'єкти групи Е: акції (частки, паї), що належать державі в статутних фондах господарських товариств, розташованих в Україні або за кордоном;

- об'єкти групи Ж: об'єкти охорони здоров'я, освіти, культури, мистецтва та преси, фізичної культури і спорту, телебачення та радіомовлення, видавничої справи, санаторно-курортні заклади, профілакторії і т.д., що перебувають на балансі підприємств, у разі їх не включення до складу майна, що передається в комунальну власність або приватизується.

Приватизація державного майна відповідно до законодавства України здійснюється в такі способи:

- ◆ викуп об'єкта приватизації;
- ◆ викуп за альтернативним планом приватизації;
- ◆ викуп державного майна, зданого в оренду з викупом;
- ◆ продаж на аукціоні (полягає в передачі права власності покупцю, який запропонував на торгах найвищу ціну);
- ◆ продаж за некомерційним конкурсом;
- ◆ продаж за комерційним конкурсом;
- ◆ продаж акцій відкритих акціонерних товариств.

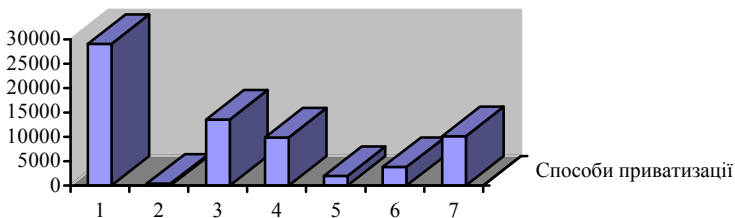
Продаж об'єктів приватизації за конкурсом полягає в передачі права власності покупцю, який запропонував найкращі умови подальшої експлуатації об'єкта; за рівних умов — найвищу ціну.

Продаж часток (паїв, акцій), що належать державі в майні господарських товариств, здійснюється шляхом перетворення державних підприємств в акціонерні товариства.

Приватизація зданих в оренду цілісних майнових комплексів державних підприємств, організацій та їх структурних підрозділів, здійснюється шляхом продажу належних державі акцій відкритих акціонерних товариств, заснованих державними органами приватизації та орендарями.

Станом на 1 липня 2000 р. в Україні змінили форму власності 69051 об'єкт. Причому, 72,7% приватизованих підприємств становлять об'єкти комунальної форми власності, і лише 27,3% — державної форми власності. 80,3% приватизованих підприємств — об'єкти групи А; 16,1% припадає на об'єкти груп Б, В, Г; 3% — об'єкти групи Д і лише 397 об'єктів групи Ж.

Слід зазначити і нерівномірність процесів приватизації в регіональному розрізі України. Так, найінтенсивнішими темпами проходила приватизація в Донецькій (6547 об'єктів), у Львівській (6047), Дніпропетровській (4237) областях та в м. Києві (4352).

Способи приватизації: 1 — викуп об'єкта приватизації; 2 — викуп за альтернативним планом приватизації; 3 — викуп державного майна, зданого в оренду з викупом; 4 — продаж на аукціоні; 5 — продаж за некомерційним конкурсом; 6 — продаж за комерційним конкурсом; 7 — продаж акцій відкритих акціонерних товариств.

Рис. 1. Застосування способів приватизації в Україні [1, с.5]

Серед способів реформування власності майна підприємств домінує викуп об'єктів приватизації, що становить 42,1% від загального обсягу приватизованих підприємств в Україні. У такий спосіб було приватизовано більше половини підприємств у Львівській (67,9%), в Івано-Франківській (54,5%) областях, у м. Києві (66,9%) та в м. Севастополі (54,8%).

Активно використовувався також спосіб приватизації державного майна, зданого в оренду з викупом, на який припадає 19,6% загального приватизованого майна в Україні. Так, у Харківській області цей показник становить 56,3%, у Полтавській — 31,6%, у Луганській — 31,2%.

Продаж акцій відкритих акціонерних товариств застосовувався при приватизації 14,8% об'єктів. З огляду на розвиток процесів приватизації в Україні у 2000 р., зберігається тенденція зростання ролі даного способу приватизації. Так, якщо на 01.01.2000 р. питома вага об'єктів, приватизованих у такий спосіб становила 13,7%, то вже на 01.07.2000 р. вона сягала 14,3%. Найбільша частка об'єктів, що змінили форму власності шляхом продажу на аукціоні спостерігалась в АРК (34,4% загальної кількості приватизованих підприємств), у Луганській області (22,9%), Волинській (22,1%) та Дніпропетровській (22,0%).

Протягом усього процесу роздержавлення в промисловості приватизація здійснювалась в основному шляхом продажу акцій ВАТ (60,1% від загальної кількості приватизованих підприємств). В окремих галузях народного господарства цей показник вищий. Так, в борошномельно-круп'яній та комбікормовій промисловості переважна більшість об'єктів

приватизовані цим способом (87,9%), в електроенергетиці (76,5%), у машинобудуванні і металообробці (71,2%), харчовій промисловості (69,2%), виробництві будівельних матеріалів (64,3%).

Таблиця 1

КІЛЬКІСТЬ ПРОДАНИХ ОБ'ЄКТІВ ПРИВАТИЗАЦІ НА АУКЦІОНАХ В УКРАЇНІ [1, с.6]

Роки	Кількість проданих на аукціоні об'єктів	Частка від загальної кількості приватизованих об'єктів, %
01.01.94	283	7,9
01.01.95	697	5,9
01.01.96	2059	7,3
01.01.97	4438	9,3
01.01.98	6239	11,1
01.01.99	7644	12,4
01.01.2000	9141	13,7
01.07.2000	9896	14,3

Вугільна промисловість, на відміну від інших галузей реформувалась у значній мірі шляхом продажу на аукціонах (44,1%). Істотна кількість об'єктів транспорту (73,6%), матеріально-технічного постачання і збуту (61,1%), науки і наукового обслуговування (49,3%) були реформовані через продаж акцій відкритих акціонерних товариств.

Викуп об'єктів, що і є характерним для української економіки, застосовувався при приватизації об'єктів культури і мистецтва (71,6%), побутового обслуговування (55,4%), сільського господарства (53,2%), охорони здоров'я, фізичної культури та соціального забезпечення (46,7%), торгівлі і громадського харчування (46,6%), житлово-комунального господарства (46,2%) та зв'язку (44,0%).

Реформування форми власності об'єктів групи Ж проходило здебільшого шляхом продажу на аукціонах (55,2%), і викупу (32,2%). На аукціонах продано в основному об'єкти державної форми власності (66,3%), а шляхом викупу — об'єкти комунальної форми власності (41,0%).

Станом на 01.07.2000 р. до колективної форми власності перейшли 54502 об'єкти (78,9%), до власності міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав — 7 об'єктів, до приватної власності — 14542 (21,1%). Слід зазначити тенденцію до постійного зростання питомої ваги майна, яке переходить унаслідок приватизації до індивідуального власника. Такими підприємствами в основному стають об'єкти комунальної власності, а серед об'єктів державної власності — об'єкти незавершеного будівництва.

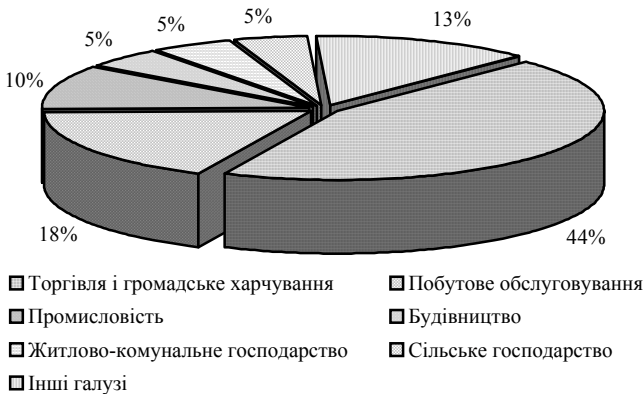

Рис. 2. Частка приватизованих об'єктів у розрізі галузей народного господарства України станом на 01.07.2000 р. [2, с.21]

Зважаючи на Державну програму України, у 2000—2001 рр. процес приватизації не тільки триватиме, а його інтенсивність має значно зрости. Кількість акціонерних товариств, що перебувають у процесі розміщення державної частки майна станом на 01.07.2000 р. — 2304, з них 116 об'єктів групи А і 2188 об'єктів груп Б, В, Г.

У розрізі галузей народного господарства найбільша кількість АТ, майно яких повністю приватизовано, становить: у промисловості — 127, у заготівельній галузі — 83, у сфері транспорту — 40. Проте тенденційно уповільнюється процес приватизації в електроенергетиці та кольоровій металургії, що безпосередньо залежить від політики уряду щодо створення сприятливих умов функціонування і розвитку даних галузей.

У цілому в Україні спостерігається швидкий розвиток приватизованих підприємств, підвищення ефективності їх діяльності. Так, у 2000 р. акціонерними товариствами з різною часткою приватизованого майна отримано прибуток від звичайної діяльності до оподаткування в сумі 800,936 млн грн. Причому найприбутковішими є підприємства, частка приватизованого майна яких становить від 50% від 69,9%. Гірші показники діяльності в підприємств з часткою приватизованого майна до 49%, які мали збитки в сумі близько 1068 млн грн.

Таблиця 2

КІЛЬКІСТЬ ОБ'ЄКТІВ, ЩО ПЕРЕБУВАЮТЬ У ПРИВАТНІЙ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ [3, с.14]

Роки	Кількість об'єктів, що набули приватної форми власності	Частка від загальної кількості, %
01.01.94	24	0,7
01.01.95	767	6,5
01.01.96	2117	7,5
01.01.97	5450	11,5
01.01.98	8296	14,8
01.01.99	10413	16,9
01.01.2000	13147	19,7
01.07.2000	14542	21,1

Загальна сума дебіторської та кредиторської заборгованості станом на 1 липня 2000 р. становила відповідно 32447 млн грн. та 50553 млн грн. Найбільша питома вага заборгованості припадає на АТ з високою часткою державного майна.

При цьому, не слід забувати, що суть приватизації полягає у кардинальному реформуванні відносин власності, перебудові на цих засадах виробничих відносин. Кінцева мета приватизації — структурна перебудова економіки, отримання підприємствами ефективних власників та залучення додаткових інвестицій і на цій основі — підвищення ефективності виробництва, якості товарів та послуг.

Проблематика української приватизації полягає в тому, що значна частка основних фондів не може бути пристосована до нових економічних умов і має бути ліквідована. Продаючи

об'єкти приватизації з таким майном та ще й з боргами, треба бути великим оптимістом, щоб сподіватися реалізувати їх за високою ціною.

До того ж, для розвитку приватизованих підприємств потрібні грошові кошти. Найперспективнішим шляхом одержання їх є залучення прямих інвестицій під час продажу акцій приватним інвесторам, у тому числі іноземним. У зв'язку з цим необхідно створити в Україні умови для залучення іноземних інвестицій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про діяльність підприємств, які змінили форму власності: За I півріччя 2000 р. // Державний комітет статистики України. — 2000. — С.5—17.
2. Державний інформаційний бюлетень про приватизацію // Фонд державного майна України. — 2000. — № 7. — С.18—23.
3. Державний інформаційний бюлетень про приватизацію // Фонд державного майна України. — 2000. — № 6. — С.12—18.
4. Державний інформаційний бюлетень про приватизацію // Фонд державного майна України. — 2000. — № 5. — С.41—45.

Ю. М. КОГУТ, канд. екон. наук

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Виходячи з реалії сьогодення: економічної кризи, триваючого спаду виробництва ВВП, розладу фінансово-кредитної системи, зростання неплатежів та знецінення національної грошової одиниці, особливої актуальності набуває проблема побудови досконалої та ефективної системи формування дохідної частини бюджету України і, зокрема, місцевих бюджетів.

Динаміка доходів сукупності місцевих бюджетів України свідчить, що їх частка у ВВП коливалася незначно і становила в 1992 р. 17,1%, у 1995 р. — 22,6% і в 1999 р. — 18,4%¹. Водночас відношення загальної суми доходів зведеного бюджету до ВВП

¹ У цьому розділі використовуються стат. дані зі статей авторів: Рибак В. Проблеми формування доходних джерел місцевих бюджетів / Економіка України. — 1996. — №11. — С. 29—38.

Ротов А.І. Формування державного бюджету України / Фінанси України. — 1999. — № 9. — С. 19.